Birinci Oturum

16 Nisan 2005, Cumartesi, 10:00-12:00

Çağrı ERHAN: Bu oturumumuzun ilk konuşmacısı Mustafa Aydın ve konusu "Türkiye'de Uluslararası İlişkilerin Dünü, Bugünü". Ardından, Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Çalışmaları konusunda Duygu Sezer konuşacaklar. Ondan sonra da sizlerin katkılarınızı bekliyorum. Mümkün olan en fazla katkıyı alabilmek için, katkılarınızı beş dakikayı geçmeyecek şekilde rica edeceğim.

Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitiminin Dünü, Bugünü

Mustafa AYDIN*: Herkese günaydın. Hem bugünkü sorunlarımızı, hem de Türkiye'de Uluslararası İlişkiler eğitiminin nasıl yapıldığını göstermek açısından 1961 bazı notlar çıkardım. O günkü sorunlarla bugünküler arasında benzerlikler var mı diye sempozyum notlarına baktım. Gerçekten çok ilginç benzerlikler buldum. Bir kere, 1961'de Suat Bilge'nin bir şikayeti var. Diyor ki, "Herkes güncel konuları çalışıyor, güncel olay incelemesi yapıyor. Bu da, bizim alanda sistematik, kavramsal bir çalışma disiplininin gelişmesine engel oluyor, kronolojik siyasi olayların anlatımına bizi yönlendiriyor. Bundan kaçınmalıyız, bunun yerine daha sistematik, daha kavramsal çerçevesi olan bir disiplin kurmalıyız." Ben aradan geçen bunca zamandan sonra Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarına ya da uluslararası ilişkilerden genel olarak ne anlaşıldığına bakınca, Suat Bey'in ifade ettiği sorunun hala geçerli olduğunu görüyorum. Hala Türkiye'de çok yoğun bir şekilde güncel olay incelemesi yapıyoruz. Bunu kamuoyu da bu şekilde talep ediyor. Akademisyen arkadaşlarımız da giderek daha fazla oranda kamuoyunun beklentileri doğrultusunda yönlenmeye başlıyorlar. Bu tabii kavramsal çerçeveyi ve analizi ortadan kaldırıyor. Biz bunu *Uluslararası İlişkiler* dergisinin ilk yılında çok yaşadık. Çağrı'nın ve benim arzumuz ilk başta derginin kavramsal ve teorik bir zemin üzerine kurulmasıydı. Fakat, "Türkiye'de yeterince teori çalışan yoktur, dolayısıyla sırf teoriyle ilgilenen bir dergiyi çıkaramayız"

---

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

korkusuyla dergiye bir de "Bölgesel Analiz" kısmı eklemiştik. Fakat, bir yıllık tecrübe bize gösterdi ki, Türkiye'de teori çalışanlar azdır, ama teori çalışanlar bunu çok ciddi yaparlar. Aranızdaki bölge uzmanları bunu eleştiri olarak algılamasın, ama gelen teori makalelerinin önemli bir kısmı hakemlerden geçiyor. Çok azı reddediliyor. Fakat, gelen bölgesel makalelerin çoğunluğu kavramsal çerçeve eksikliğinden hakeme takılıyor. Suat Hoca'nın 1961'deki şikayeti aynen geçerli. Türkiye'de bölgesel analiz giderek siyasi ve kronolojik olarak olayların alt alta sıralanması haline gelmiş. Üstelik, daha da ilginci, bölge olaylarını anlatırken, örneğin Irak Savaşını anlatırken, kimse bunun tarihsel geçmişine de bakmak ihtiyacı hissetmiyor. Herkes son üç haftada ne olduğu ile ve geleceğe yönelik projeksiyonlarla ilgileniyor. Türkiye'deki akademisyenler geleceğe dönük büyük projeksiyonlar yapma hastalığına tutulmuş durumda. Bu *think tank*çılık hevesinin de bir yansıması. Bunlar geleceği görme hevesinden, bir de herhalde Huntington, Fukuyama, Kennedy gibi yazarların geleceği gören büyük yankı uyandıran yazılar yazmalarından etkileniyorlar. Böylece, geleceğe yönelik büyük projeksiyonlar yapma hevesi çok yaygın bir çalışma tarzı oldu. Kimse artık mikro meselelerle ya da çalışmalardaki kavramsal sorunlarla ilgilenmez oldu.

Medyadaki önemli bir gelişme, son 4-5 yıldır giderek artan oranda uzman görüşlerine yer vermekte olmasıdır. Fakat, bu gelişmeyle bağlantılı olarak, komplo üretme ve sorunları komplo teorileriyle açıklama hastalığı Türk uluslararası ilişkiler akademiyasını sarmış durumdadır. Anlı şanlı akademisyenlerimiz dahi her yeni şaşırtan gelişmede, "Acaba bunun arkasında hangi tür komplolar var?" diye sormaya başlıyor. Bu da tabii çok tedirgin edici bir gelişme. Türkiye'de artık "komplo akademisyenliği" yapan bir grup türemiş durumda. Biraz da bunun sonucunda, uluslararası ilişkiler artık Türkiye'de kasaptan tıp doktoruna kadar herkesin ilgilendiği, yorum yaptığı bir alan haline geldi. Bu konuda size ilginç bir örnek vermek istiyorum. Siyasallı arkadaşlar biliyorlar, bizim Üniversitenin *AnkClub* isimli bir tartışma grubu var. Bir süre önce orada bir tıp profesörü "Türkiye'nin dış politikası ve güncel sorunları" diye birkaç sayfalık bir değerlendirme yapmıştı. Ben bu analizi alıp, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler 1988 mezunlarının kurduğu *SBF 88* isimli bir başka tartışma grubuna yolladım. Arkadaşlarım önce "Sen bu işi artık bırak" bana takıldılar. Fakat, bir süre sonra bir arkadaşımızdan bana bir mesaj geldi: Buna göre arkadaşım o tıp profesörünün mesajını kendi üye olduğu pek çok farklı gruba yollamış ve mesaj en çok tepkiyi ve tartışmayı "bilgisayar uzmanlarının" üye oldukları bir internet grubunda doğurmuş. Bunun üzerine ben de arkadaşlarıma espri

smı eklemiştik. Fakat, bir
ori çalışanlar azdır, ama
nızdaki bölge uzmanları
eori makalelerinin önemli
ddediliyor. Fakat, gelen
l çerçeve eksikliğinden
şikayeti aynen geçerli.
ronolojik olarak olayların
daha da ilginci, bölge
anlatırken, kimse bunun
etmiyor. Herkes son üç
ojeksiyonlarla ilgileniyor.
ük büyük projeksiyonlar
*ink tank*çılık hevesinin de
esinden, bir de herhalde
arın geleceği gören büyük
etkileniyorlar. Böylece,
na hevesi çok yaygın bir
lerle ya da çalışmalardaki

ıldır giderek artan oranda
ır. Fakat, bu gelişmeyle
nları komplo teorileriyle
ler akademiyasını sarmış
z dahi her yeni şaşırtan
tür komplolar var?" diye
ici bir gelişme. Türkiye'de
grup türemiş durumda.
ilişkiler artık Türkiye'de
lendiği, yorum yaptığı bir
örnek vermek istiyorum.
rsitenin *AnkClub* isimli bir
tıp profesörü "Türkiye'nin
kaç sayfalık bir değerlen-
Siyasal Bilgiler Fakültesi
uğu *SBF 88* isimli bir başka
nce "Sen bu işi artık bırak"
daşımızdan bana bir mesaj
rünün mesajını kendi üye
mesaj en çok tepkiyi ve
e oldukları bir internet
n de arkadaşlarıma espri

mahiyetinde, "Ben artık artık uluslararası ilişkiler çalışmayı bırakıyorum, bundan sonra tıp alanında bilgisayarlı tomografi kullanımı üzerinde araştırmalar yapacağım", içerikli bir mesaj yolladım. Bu örnek bir taraftan İnternet'in ne kadar hayatlarımıza girdiğini gösterirken, diğer taraftan uluslararası ilişkiler alanının nerelerde ilgi uyandırmakta olduğuna da işaret ediyor. Açıktır ki, artık Türkiye'de önüne gelen büyük bir rahatlıkla uluslararası ilişkiler konuşmakta ve ilgili konularda yorumlar yapmaktadır. Bu gelişme bir taraftan alana ilgiyi arttırırken, diğer taraftan disiplinin bütünlüğünü de bozuyor. Elbette bizimle o mesajı yazan tıp profesörü ya da bilgisayarcılar arasında bir fark olmalı; bu farkı yaratacak olan da bizlerin konularımıza metodolojik yaklaşımımızdır. Buradaki zaafiyet, maalesef bizlerle diğerleri arasında farkı eritmektedir.

1961'de Suat Bilge tarafından dile getirilen bir başka sorun yapılan yayınların yeterince ilgi görmemesi. Ben bunu biraz genişletiyorum, "Bugün Türkiye'de ciddi bir okumamak ve okunmamak sorunu vardır" diyorum. Yapılan yayınlara baktığımda genel olarak akademisyenlerimizin yoğun tempo içerisinde çok fazla okumaya fırsatları olmuyor gibi geliyor bana. Akademisyenlerimizin yazdıklarını da zaten kimse okumuyor. Çünkü, artık Türkiye'de bir milyon adet basıldığı iddia edilen popüler kitaplar var. Buna karşılık, akademik bir çalışma 1000 adet basılınca bitmiyor, çoğu zaman yayınevleri 500 adet basmaya yöneliyorlar. 70 küsur milyonluk bir ülkede bir kitap 500 adet basılıyorsa, o kitap okunmuyor demektir. Bununla bağlantılı olarak, Türkiye'de kaliteli ders kitabı sorunu da var. Örneğin, Türk dış politikası alanında 1960'larda *Mülkiye*'de hazırlanan ders kitabı bütün Türkiye'de yıllarca okutulmuş; ancak 30 yıl sonra yine bir grup *Mülkiyeli* akademisyen bir araraya gelerek yeni bir kitap ortaya çıkardılar. Burada sorulması gereken soru, neden yeni bir kapsamlı ders kitabı üretmek için bu kadar uzun süre beklendiği olmalıdır.

Yayınlardan söz edince, yayın kriterleri konusunu da konuşmak lazım. Burada kalite ve kriter meselesini ayrı ayrı değerlendirmek gerekiyor. Çok fazla sayıda yayın yapılıyor, çok fazla sayıda popüler yayınevi var, akademisyenlerimiz artık daha rahat yayın yapabiliyorlar. Fakat, aralarında nasıl ayrım yapacağız? Atanma jürilerinde önünüze yayın dosyaları yığıldığında, A yayınevi ile B yayınevi arasındaki farkı nasıl belirleyeceksiniz? Yayın yapmanın bir şekilde kontrol edilmesinin, akademik yayın kriterlerinin iyi tespit edilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Örneğin, son birkaç yıldır Türkiye'de bir hakemli dergi patlaması yaşıyoruz. YÖK bu konuda cesaretlendirici davranınca ve üniversitelerde yükseltme kriterleri arasında hakemli dergilere daha çok puan verince, bir anda herkes hakemli dergi sahibi oldu. Bu tür

dergilerde hakemlik süreçlerinin nasıl çalıştığını biraz biliyoruz. Fakat, bu tür bir dergide yayınlanmış bir makale önünüze geldiği zaman, bunu nasıl değerlendireceksiniz? Bu konuda indeksler önemli bir sorun olarak ortada duruyor. Türkiye için bir akademik indeksin yapılması gerektiği ortadadır. TUBA ve TÜBİTAK'ın ulusal dizin hazırlama çalışmaları var, fakat henüz sonuçlanmadı. Bu çalışmalar sonuçlandığı zaman, sanırım dergiler arasında bir ayrım yapabilmek mümkün olacak. Her üniversitenin dergilerin hangi kategoriye girdiğini gösteren kendi kriterleri var. Fakat, bu geçici bir çözüm, bizi ortak bir noktaya, ortak bir kritere ulaştırmıyor ve her üniversitede farklı yükseltilme kriterleri ortaya çıkıyor. Bu akademik olarak birliği bozuyor ve ünvanları da bir anlamda ucuzlatıyor.

Bununla bağlantılı olarak, "yabancı dilde eğitim" ve "yabancı dil eğitimi" meselesinin çok yoğun yaşandığını düşünüyorum. Pek çok üniversitemizde yabancı dil giderek bir araç olmaktan çıkıp, amaç haline geliyor. Yabancı dil bilen mezunlar daha rahat iş bulabildikleri için, yabancı dilde eğitime talep artıyor. Buna karşılık, yabancı dilde eğitimde bir takım bilgilerden kısıtlama yapılmak zorunda kalındığını hepimiz biliyoruz. En azından, yabancı dille ders anlatırken, öğrencilerin anlama durumlarına göre anlatılanlar basitleştirilmiş bir dille ele alınmak zorunda kalınıyor. Kendim de bazı üniversitelerde zaman zaman yabancı dille ders verdiğim için biliyorum. Siyasal'da verdiğim bir dersi, yabancı dille verdiğim zaman ister istemez basitleştirmek zorunda kalıyorum. Bu konuda yabancı dille eğitim veren üniversitelerdeki hocalarımız daha ayrıntılı bilgi verebilirler. Tabii, burada sadece yabancı dil meselesi değil, Türkçe meselesi de gündeme geliyor. Biz de kendi Fakültemizde Türkçe sorunu yaşıyoruz. Öğrencilerin yazdıkları sınav kağıtlarını okumak bazen çok eğlenceli olabiliyor; özellikle ne anlatmaya çalıştıklarını anlayamadığınız zamanlarda!... Bu tabii üniversitelerin üstesinden gelebilecekleri bir sorun değil, daha genel olarak Türk eğitim sisteminin bir sorunu.

İki noktaya daha değinmek istiyorum. Birincisi öğrenci sayıları. Üniversiteler öğrenci sayılarını YÖK'ün baskısıyla sürekli arttırmak zorunda kalıyorlar. Bu da tabii kaliteyi düşürüyor. İkincisi, bölge uzmanlığı. Bu konu, 1961'den beri Türkiye'de tartışılıyor. 1961'de *Mülkiye*'de Sovyet Araştırmaları Merkezi kurulmuş. Aynı yıl iki yayın yapmış; biri Duygu Sezer'in, biri Oral Sander'in. Bugün geldiğimiz noktada hala Türkiye'de bölge uzmanlığı olmalı mı diye tartışıyoruz.

Bunların dışında, Türkiye'deki Uluslararası İlişkiler camiasının gelişimini olumsuz yönde etkileyen sorunlardan bir diğeri de disiplinlerarası işbirliği ve ortak çalışmalar yapılamıyor olması.

ı biraz biliyoruz. Fakat,
nünüze geldiği zaman,
deksler önemli bir sorun
mik indeksin yapılması
ulusal dizin hazırlama
çalışmalar sonuçlandığı
yapabilmek mümkün
goriye girdiğini gösteren
, bizi ortak bir noktaya,
itede farklı yükseltilme
rak birliği bozuyor ve

eğitim" ve "yabancı dil
düşünüyorum. Pek çok
ç olmaktan çıkıp, amaç
ha rahat iş bulabildikleri
a karşılık, yabancı dilde
mak zorunda kalındığını
lers anlatırken, öğrencile-
sitleştirilmiş bir dille ele
ı üniversitelerde zaman
rum. Siyasal'da verdiğim
er istemez basitleştirmek
eğitim veren üniversite-
irler. Tabii, burada sadece
gündeme geliyor. Biz de
z. Öğrencilerin yazdıkları
eli olabiliyor; özellikle ne
anlarda!... Bu tabii üniver-
değil, daha genel olarak

Birincisi öğrenci sayıları.
ıskısıyla sürekli arttırmak
düşürüyor. İkincisi, bölge
ye'de tartışılıyor. 1961'de
rulmuş. Aynı yıl iki yayın
nder'in. Bugün geldiğimiz
nalı mı diye tartışıyoruz.

rarası İlişkiler camiasının
runlardan bir diğeri de
alar yapılamıyor olması.

Birbirimizden haberimiz yok, yani İstanbul'dakilerin ne yaptığını biz Ankara'da bilmiyoruz; onlar bizden bihaber. Anadolu üniversitelerindeki arkadaşlarımız da muhtemelen bizim ne yaptığımızı bilmiyorlar. İstanbul'da yayın yapan birtakım yayınevleri yayınları Ankara'ya göndermiyorlar bile, Ankara'da yayın yapanlar da İstanbul'a göndermiyorlar. Çok ilginç değil mi? Kitapçıları dolaştığınız zaman Ankara ve İstanbul'da farklı yayınlar görüyorsunuz. Tabii aynı şey diğer şehirlerimiz için de geçerli.

Son olarak, ekoller ve taklitlerine değinmek istiyorum. Ben Türkiye'de genel olarak Uluslararası İlişkiler alanında üç farklı ekol görüyorum. Birincisi, ilk olmanın verdiği bir avantajla SBF ekolü var, buna Ersin Hocam da değindi. Yoğun ders, takrir, anlatma metodunu kullanan, öğrencilerin okumaktan ziyade not tutarak yetiştikleri, daha çok mesleğe adam yetiştirmeye yönelik eğitim modeli. İkincisi, ODTÜ'nün yaptığı az ders, daha çok okuma, meslekten çok uluslararası ilişkileri genel olarak bilen adam yetiştirme modeli. Üçüncü model ise, "ne varsa ekolü". Yani bölümdeki mevcut hocalar hangi dersleri verebiliyorsa, o derslerin verildiği model. Daha ilginç bir nokta, bu modeller ve kurucuları kendilerini değiştiriyor, ama modelleri taklit edenler kendilerini değiştirmekte zorlanıyorlar. Bir ay kadar önce Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Gencer Özcan ile konuşuyorduk. Gencer bana, "Biz bölümü oluştururken Siyasal'ın ders programını örnek aldık, aynen koyduk", dedi. "Peki hangisini aldınız?" dedim; 1970'li yıllardakini almışlar. "Şimdi değiştirmek için mücadele ediyoruz, değiştiremiyoruz", diyor. Biz ondan sonra Siyasal'da dört ya da beş defa ders programlarımızı değiştirdik, yeniledik. Siyasal'ı örnek alanlar ise hala eski örneği sürdürmeye devam ediyorlar. Mülkiye eleştiriliyor, ama eleştirilen aslında eski Mülkiye. Değişim sıklıkla gözden kaçıyor. Ben bu reklamla sunuşu burada bitireyim.

Çağrı ERHAN: Çok güzel bir sunum yaptınız. Çok geniş bir yelpaze içinde disiplinin sorunlarını ortaya koydunuz ve biz ne kadar istikrarlı bir disiplinmişiz imajı oluştu herkeste. Çünkü, 40 senedir sorunlarımız hiç değişmemiş. Şimdi, Duygu Hoca'ya sözü vermek istiyorum. Kendisinin adı da geçti Mustafa Aydın'ın konuşmasında. 1961'de Sovyetler Birliği ile ilgili bir yayın da yapmışsınız. Siz o günden bugüne durumu nasıl görüyorsunuz?